

Інна Савельєва

Класичний приватний університет, Україна

РОЛЬ ВНЗ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СВІТЛІ КОНЦЕПЦІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТРИРІВНЕВОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Inna Savelieva

Classic Private University, Ukraine

THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITH SPECIFIC TRAINING CONDITIONS IN TRAINING STAFF FOR THE NATIONAL POLICE IN THE LIGHT OF THE CONCEPT FOR THE INTRODUCTION OF A THREE-LEVEL MODEL FOR TRAINING POLICE OFFICERS

Contemporary processes that have been taking place in the geopolitical world space, first of all the conflicts in the late 20th – early 21st centuries in Kosovo, Yugoslavia, Moldova, the Transcaucasian countries, and which are taking place in Ukraine today, require the state, as a guarantor of the protection of the safety of its citizens, their life, health, freedom, to ensure law, order and prevention of crime. For this purpose, the state should have appropriate bodies, which include the National Police, staffed by highly qualified personnel capable of performing specified tasks. Preparation of a competitive, capable of effective professional activity police officers is carried out at higher educational establishments with specific training conditions. Recently, in Ukraine, among scholars and practitioners, there has been a debate about the necessity of obtaining a higher education by the police, reforming or completely eliminating the system of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs, which are preparing staff for the National Police. In the article, the author analyzes these problems from the point of view of the implementation of the provisions of the Concept for the introduction of a three-level model of police training, approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated January 29, 2018, No. 51.

Keywords: national police, police training, higher education level, higher education institutions with specific learning conditions, three-level model of training.

Питання кадрового забезпечення поліції були предметом дослідження таких науковців, як В.Б. Авер'янов, М.І. Ануфрієв, І.В. Арістова, О.М. Бандурка, В.М. Бесчасний, М.П. Будзинський, В.А. Глуховець, О.В. Джафарова, В.О. Кудря, А.А. Манжула, Б.В. Малишев, О.М. Пасько, В.П. Петков, В.В. Романюк, О.О. Резнікова, С.В. Сьомін, О. Н. Ярмиш та інші. Однак, у працях зазначених науковців не знайшли відображення проблеми, пов'язані із запровадженням сучасних моделей підготовки поліцейських.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», вищий військовий навчальний заклад (заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання) – заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту¹.

Однак, у жодному нормативно-правовому акті, що регулює процес підготовки кадрів для Національної поліції, не визначається, в чому полягає специфіка зазначених ВНЗ. Спробу охарактеризувати специфіку ВНЗ із специфічними умовами навчання знаходимо у науковій літературі.

Так, Б. В. Малишев, аналізуючи специфічні умови навчання, зауважує, що на практиці це поняття розуміється «всього на всього як посилені вимоги до фізичної підготовки студентів, дещо більший акцент на вивченні дисциплін кримінального блоку (кримінальне право та процес, криміналістика та криминологія), проживання у гуртожитках казарменого типу, носіння спеціальної форми, стройова підготовка та доступ до низки внутрішніх документів МВС та Національної поліції, які регламентують порядок проведення негласних слідчих дій». З огляду на такий підхід, науковець робить висновок, що «програму поглибленого вивчення кримінального права та інших дисциплін кримінального блоку може легко надати будь-який солідний ВНЗ, а ознайомитися з внутрішніми документами з режимом секретності і займатися розвитком фізичних даних студенти можуть паралельно з навчанням у «цивільному» вузі, відвідуючи певну кількість днів на тиждень найближчий заклад поліції з професійної підготовки»². Отже, учений вважає за недоцільне утримання цілої системи відомчих вищих навчальних закладів при МВС.

Інший погляд висловлює В.В. Романюк, який пропонує «під специфічними умовами розуміти як певні обмеження (добір на навчання, вік, стан здоров'я, закрити соціальне співтовариство, особлива субкультура тощо) так і привілеї (високі вимоги до дисципліни, гарантоване працевлаштування, державне забезпечення, посилене вивчення фахових дисциплін, постійне стажування тощо), застосування яких у сукупності повинно призвести до отримання випускником ВНЗ достатньої компетентності (динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність)»³.

Близький до цього погляд висловлюють С.В. Сьомін, О.О. Резнікова, які стверджують, що специфічні умови під час навчання обумовлюються тим, що курсанти із числа цивільної молоді з моменту зарахування до відомчих навчальних закладів знаходяться на службі в поліції, а відтак: приймають присягу; перебуваючи на казарменому положенні (протягом перших курсів – без виключення), знаходяться під керуванням і контролем командирів, що дозволяє прищеплювати готовність до несення служби, формує колективізм, взаємні підтримку та відповідальність поліцейських; поряд з профілюючими та спеціальними дисциплінами протягом усього терміну навчання розвивають морально-психологічні і вольові якості, навички фізичної та бойової підготовки, адаптуються до умов служби; постійно закріплюють і поглиблюють набуті теоретичні знання шляхом проходження різних видів позанавчальних і навчальних практик та стажувань у територіальних (переважно за місцем майбутньої служби) підрозділах і під час залучення до заходів із забезпечення публічного порядку⁴.

Виходячи з викладеного, В.В. Романюк, С.В. Сьомін та О.О. Резнікова вважають за доцільне не руйнувати існуючу систему відомчої освіти, а реформувати її відповідно до вимог часу. Ми підтримуємо таку позицію науковців.

Основним питанням, на якому хотілося б акцентувати у статті, є зміни у підготовці кадрів для Національної поліції у ВНЗ із специфічними умовами навчання відповідно до наказу МВС України «Про затвердження Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки

¹ Закон про вищу освіту ст.204. 2014 (Верховна Рада України). *Офіційний вісник України*, 37-38.

² Малишев, Б. (2016). Чому реформа поліцейської освіти необхідна та як її здійснити? *Асоціація УМДПЛ* <http://umdppl.info/police-experts.info/2016/09/22/police_education_1/> (2018, травень, 20).

³ Романюк, В.В. (2017). Вплив специфічних умов навчання у ВНЗ МВС України на здійснення підготовки поліцейських. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917– 2017 рр.): збірник наукових статей і тез доповіді на науково-практичній конференції до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку в Харкові (25 листопада 2017 р., м. Харків)*, 242-243.

⁴ Сьомін, С.В., Резнікова, О.О. (2016). *Система підготовки кадрів для сил безпеки України: проблеми та перспективи розвитку: аналітична доповідь*. Київ: НІСД, 20.

поліцейських» від 29.01.2018 № 51¹, значення якої полягає у реформуванні процесу набуття поліцейськими вищої освіти у ВНЗ із специфічними умовами навчання згідно із сучасними вимогами до цієї професії.

Охарактеризуємо ці новели більш детально. Відповідно до зазначеної Концепції, поліцейські, які пройшли первинну професійну підготовку, відпрацювали два роки, до яких входить строк первинної професійної підготовки та служби з наставником, згідно з укладеним відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 63 Закону України «Про Національну поліцію» контрактом, можуть, у разі вирішення питання щодо продовження їх служби в поліції, бути рекомендовані для підготовки у ВНЗ МВС з урахуванням наявного рівня освіти². При цьому, наступним рівнем після початкової підготовки (базовий рівень освіти) Концепція визначає початковий та бакалаврський рівні вищої освіти.

Отже, початковий рівень вищої освіти передбачає отримання освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», молодший бакалавр – це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 120-150 кредитів ЄКТС. Отже, термін навчання становитиме 2-2,5 роки. Після закінчення цього курсу навчання поліцейські отримують диплом молодшого бакалавра (ст. 7). Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Особи, які успішно закінчили навчання за освітньо-професійним ступенем молодшого бакалавра характеризуються критичним осмисленням основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності; здатністю ефективно формувати комунікаційну стратегію; відповідальністю за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб, а також здатністю до подальшого навчання з високим рівнем автономності³.

Згідно з Концепцією запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських, після отримання освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра та відпрацювання на відповідних посадах не менше двох років поліцейські з метою подальшого просування по службі можуть бути рекомендовані для підготовки у ВНЗ МВС для здобуття освітнього ступеня бакалавра⁴.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра або молодшого спеціаліста визначається закладом вищої освіти. Припустимо, що обсяг програми початкового рівня вищої освіти становив 120 кредитів ЄКТС, тобто 2 роки навчання. Отже, програма бакалаврського рівня може встановлюватися ВНЗ обсягом 120 кредитів ЄКТС, тобто також 2 роки навчання. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій та визначається здатністю розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. Особи, які успішно закінчили навчання за бакалаврським рівнем вищої освіти відрізняються критичним осмисленням проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей; провадженням дослідницької та/або інноваційної діяльності;

¹ Наказ про затвердження Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських 2018 (Міністерство внутрішніх справ). *Document.ua*. <<http://document.ua/pro-zatverdzhennja-koncepciji-zaprovadzhennja-tririvnevoi-m-doc337366.html>> (2018, травень, 20).

² Там само.

³ Постанова про затвердження Національної рамки кваліфікацій 2011 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 101, 15.

⁴ Наказ про затвердження Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських 2018 (Міністерство внутрішніх справ). *Document.ua*. <<http://document.ua/pro-zatverdzhennja-koncepciji-zaprovadzhennja-tririvnevoi-m-doc337366.html>> (2018, травень, 20).

використанням іноземних мов у професійній діяльності; відповідальністю за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди, а також здатністю до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним¹.

Третім рівнем вищої освіти, за Концепцією запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських, є магістерський, який здобувається особами, що мають освітній ступінь бакалавра і відпрацювали на відповідних посадах не менше двох років.

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС².

Магістерський рівень вищої освіти відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики. Фахівець – магістр володіє найбільш передовими концептуальними та методологічними знаннями в галузі науково-дослідної та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей; уміє здійснювати критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей; комунікація передбачає спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності; автономність і відповідальність полягає в ініціюванні інноваційних комплексних проєктів, лідерстві та повній автономності під час їх реалізації³.

При цьому, суттєвими є положення, що регламентують порядок добору вступників до ВНЗ із специфічними умовами навчання відповідно до Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських, а саме: на перехідний період (строком до п'яти років) добір вступників до ВНЗ МВС здійснюватиметься, насамперед, за рахунок поліцейських. За наявності вакантних місць виконання загального обсягу державного замовлення здійснюватиметься за рахунок цивільної молоді⁴.

Отже, запропонована МВС України трирівнева модель підготовки поліцейських закріплює прогресивні здобутки, а також нові підходи до цього процесу та відводить провідну роль у ньому ВНЗ із специфічними умовами навчання.

По-перше, Концепція зберігає основний принцип навчання протягом життя як складової європейської соціальної моделі неперервної освіти.

По-друге, запропонована модель дозволяє зберегти наявну систему ВНЗ із специфічними умовами навчання, а в окремих моментах, підсилити їхню роль у підготовці поліцейських, що є дуже важливим, на наш погляд, на тлі дискусії, яка розгорнулася серед науковців та практиків щодо скорочення чи повної ліквідації ВНЗ із специфічними умовами навчання.

По-третє, суттєвим є положення щодо пріоритетної підготовки осіб, які уже служать в поліції і виявили бажання підвищити свій освітній рівень з метою просування по службі. Цей момент є дуже важливим з погляду вирішення проблеми, на якій останнім часом акцентують увагу багато науковців та практичних працівників, а саме: відсутність достатньої мотивації до служби у поліції в осіб, що виявили бажання здобути професію поліцейського. Запропонований підхід дає можливість особі, яка вперше була прийнята на службу в поліцію, після проходження первинної підготовки та, у разі її успішного закінчення, відпрацювання двох років за контрактом упевнитися у своєму бажанні продовжувати службу, необхідності освітнього, і відповідно, професійного зростання. Це дасть можливість формування спеціаліста нового типу, у якого мотиваційний

¹ *Постанова про затвердження Національної рамки кваліфікацій 2011* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 101, 15.

² *Закон про вищу освіту* ст.204, 2014 (Верховна Рада України). *Офіційний вісник України*, 37-38.

³ *Постанова про затвердження Національної рамки кваліфікацій 2011* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 101, 15.

⁴ *Наказ про затвердження Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських 2018* (Міністерство внутрішніх справ). *Document.ua*. <<http://document.ua/pro-zatverdzhennja-koncepciji-zaprovadzhennja-tririvnevoi-m-doc337366.html>> (2018, травень, 20).

компонент є пріоритетним, що безспірно сприятиме розвитку необхідних професійно важливих якостей поліцейського.

По-четверте, Концепція закріплює залежність просування по службі поліцейського від набутого ним рівня професійної освіти. Так, поліцейські, які закінчили первинну професійну підготовку, призначатимуться на посади молодшого складу поліції; які отримали освітньо-професійний ступінь молодшого бакалавра – на посади середнього складу поліції (як правило, молодшого лейтенанта, лейтенанта, старшого лейтенанта поліції); які отримали освітній ступінь бакалавра – на посади середнього складу поліції (як правило, лейтенанта, старшого лейтенанта, капітана, майора, підполковника поліції); які отримали освітній ступінь магістра, можуть призначатися на посади керівників та заступників керівників територіальних (міжрегіональних) органів, закладів, установ, структурних підрозділів центрального органу управління поліцією, інші посади вищого складу поліції¹.

По-п'яте, Концепція дає можливість реалізувати закріплений у ній принцип забезпечення незалежної та об'єктивної оцінки набутої кваліфікації шляхом проведення атестації осіб, що навчаються за певним ступенем вищої освіти, та отримання ними відповідного диплома.

По-шосте, запропонований у Концепції підхід сприяє розвитку практико-орієнтованої системи безперервної освіти, що є важливим у сучасних постійно змінюваних умовах, шляхом закріплення обов'язкового відпрацювання не менше двох років на відповідних посадах після успішного набуття відповідної кваліфікації. Зрозуміло, що саме це положення Концепції викличе, на наш погляд, найбільше критики, особливо з боку прихильників ліквідації системи ВНЗ, що готують фахівців для Національної поліції, тобто ВНЗ із специфічними умовами навчання. Це пов'язано буде насамперед із строками підготовки майбутніх кадрів, адже на отримання освітнього рівня бакалавр особі треба буде витратити 8 років. Однак, ми вбачаємо у цьому багато позитивних моментів. Про один з таких уже йшлося вище і він стосується професійної мотивації.

Наступним моментом є свідоме переконання у необхідності підвищення освітнього рівня та подальшого просування по службі. Концепція надає можливість кожному особисто вирішувати це питання відповідно до його потреб. Особливо такий підхід є важливим для цивільних осіб, які вступають до ВНЗ із специфічними умовами навчання з бажання служити у поліції. За наявної на сьогодні системи підготовки курсантів у ВНЗ із специфічними умовами навчання, особа, вступивши на навчання, вчиться чотири – п'ять років, залежно від рівня вищої освіти, що здобувається (бакалавр, магістр) і лише після цього може спробувати свої професійні можливості в умовах реальної служби (ми не враховуємо при цьому практику курсантів під час навчання). У підсумку маємо непоодинокі випадки, коли молоді фахівці звільняються зі служби у поліції після відпрацювання необхідних трьох років. З метою уникнення такої ситуації, на кожному етапі навчання та наступного відпрацювання на відповідній посаді особа має можливість прийняти рішення про подальше перебування на службі, що одночасно вирішує питання про витрачені державою кошти на її підготовку.

Третім моментом, на якому також хотілося б акцентувати, є той, що саме така модель підготовки кадрів для Національної поліції у ВНЗ із специфічними умовами навчання дає відповідь на головне питання дискусії, чи потрібна поліцейському вища освіта? І головне, що така відповідь залежить не від держави, відповідних органів, прихильників відомчої освіти або їх опонентів, а лише від самої особи.

Отже, Концепція запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських закріплює національну освітню систему, що дозволяє готувати поліцейських будь-якої спеціалізації з урахуванням кращих вітчизняних та світових традицій. Зрозуміло, що це потребує внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, що регулюють питання підготовки кадрів для Національної поліції у ВНЗ із специфічними умовами навчання, а саме: добору на навчання, навчально-методичного забезпечення, практичної підготовки тощо. Саме ці питання можуть стати предметом подальшого наукового дослідження.

¹ Наказ про затвердження Концепції запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських 2018 (Міністерство внутрішніх справ). *Document.ua*. <<http://document.ua/pro-zatverdzhennja-koncepciji-zaprovadzhennja-tririvnevoi-m-doc337366.html>> (2018, травень, 20).

References:

1. *Nakaz pro zatverdzhennya Koncepciyi zaprovadzhennya tryrivnevoyi modeli pidgotovky policejs`kyh 2018* (Ministerstvo vnutrishnix sprav). [An order to approve the Concept for the introduction of a three-tiered police training model 2018 (Ministry of Internal Affairs)], *Document.ua*. <<http://document.ua/pro-zatverdzhennja-koncepciyi-zaprovadzhennja-tririvnevoyi-m-doc337366.html>> [in Ukrainian], (2018, May, 20).
2. *Zakon pro vyshhu osvitu 2014* (Verhovna Rada Ukrayiny). [Law on Higher Education 2014 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Oficijnyj visnik Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 37-38. [in Ukrainian].
3. Malyshev, B. (2016). *Chomu reforma policejskoyi osvity neobhidna ta yak yiyi zdijsnyty?* [Why is reform of police education necessary and how to implement it?]. Association UMDPL <http://umdppl.info/police-experts.info/2016/09/22/police_education_1/> [in Ukrainian]. (2018, May, 20).
4. Romanyuk, V.V. (2017). *Vplyv specyfichnyh umov navchannya u VNZ MVS Ukrayiny na zdijsnennya pidgotovky policejskyh*. [Influence of specific conditions of training in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine on the training of police officers]. *Pidgotovka ohoronciv pravoporyadku v Harkovi (1917-2017 rr.): zbirnyk naukovykh stattey i tez dopovidets na naukovo-praktychniy konferentsiyi do 100-richchya pidhotovky okhorontsiv pravoporyadku v Harkovi (25 lystopada 2017 r., m. Harkiv)*. [Training of Law Enforcement Guards in Kharkiv (1917-2017): a collection of scientific articles and abstracts at the scientific and practical conference for the 100th anniversary of the training of law enforcement guards in Kharkiv (November 25, 2017, Kharkiv)], 242-243. [in Ukrainian].
5. S`omin, S.V., Reznikova, O.O. (2016). *Systema pidgotovky kadriv dlya syl bezpeky Ukrayiny: problemy ta perspektyvy rozvytku: analitychna dopovid'* [System of personnel training for the security forces of Ukraine: problems and prospects of development: analytical supplement]. Kyiv: NISD. [in Ukrainian].
6. *Postanova pro zatverdzhennya Nacional`noyi ramky` kvalifikacij 2011* (Kabinet Ministriv Ukrayiny). [Resolution on approval of the National Qualifications Framework 2011 (Cabinet of Ministers of Ukraine).] *Oficijnyj visnyk Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 101, 15. [in Ukrainian] <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>>. [in Ukrainian].